

PSYCHOLOGIE U NÁS A JINDE

STUDIA PSYCHOLOGICA

I.

Jubilejný 20. rok priniesol pre psychologickú aktivitu v Československu nové možnosti. Vznikli reálne nádeje na postupné odstraňovanie vážnych prekážok uplatňovania psychologických poznatkov v našom živote i konkrétne opatrenia ako aj optimizmus na rýchlejšie tempo rozvoja psychologičkej práce na všetkých úsekoch (príprava dokumentu o rozvoji psychológie). Podstatne sa rozšírili publikačné možnosti v ústrednom časopise československých psychológov, ktorý sa stal dvojmesačníkom. Psychologický časopis začal vychádzať aj vo Vydavateľstve Slovenskej akadémie vied v Bratislave.

Studia psychologica nie je však celkom novým publikačným orgánom. Kontinuitne naväzuje na šesť ročníkov Psychologických štúdií. Pravda rozdiel nie je len v latinskom prepise názvu, hoci aj tento sám o sebe je pre časopis príznačný.

Ak sa v príslušnom úvodníku i inde zdôraznilo, že SP sú časopisom pre základný výskum v psychologických vedách, viaceré ukazovatele súčasne naznačili, že tu neide o časopis slovenských psychológov a tým menej o slovenský psychologický časopis. Proti vyslovene vnútornej orientácii, organizátori časopisu si osvojili koncepciu regionálne neobmedzeného zamerania. Ak si uvedomíme, že v ČSSR je t. č. okolo 350 (na Slovensku viac ako 100) psychológov rôzneho odborného zamerania, domáci psychologický časopis základného zamerania by pre relatívne malý počet konzumentov bol neefektívny. Prírodzene tento dôvod, hoci navonok viac-menej rozhodujúci, je z hľadiska vedeckých zámerov indiferentný. Pre interregionálnu koncepciu hovoria iné okolnosti. Predovšetkým tá, že základný výskum na ktoromkoľvek úseku vedy sa môže primerane rozvíjať len na medzinárodnej platforme a že realizácia výsledkov takéhoto výskumu má zmysel len v širších súvislostiach.

Pokiaľ ide o psychologické vedy, ich medzinárodný charakter, obdobne ako napr. u vied lekárskeho, je neodškriepiteľný. Táto skutočnosť na jednej strane vplýva na vedecké pokroky pozitívne, avšak súčasne na druhej strane nespravodlivo penalizuje menšie národy. Aby sa ich príslušníci

možli zapojiť do celosvetového prúdenia, resp. profitovať z neho, nepozostáva jim nič iného ako osvojiť si všeobecnejšie komunikačné prostriedky. Prikladom preto sú škandinávské národy, kde psychológovia vydávajú spoločne anglicky písaný časopis, kde výsledky základného výskumu sú zásadne publikované cudzojazyčne, kde ovládanie niekoľkých svetových jazykov je pre psychológov samozrejmom profesionálnou požiadavkou.

Studia psychologica by mali byť mostkom, ktorý spája našu aktivitu v základnom psychologickom výskume s aktivitou zahraničnou. Toto je hlavný dôvod prečo sú v nich príspevky zverejňované prevažne cudzojazyčne. Platí pravda aj opačne: slovenské a české štúdie, ktoré sa sústreďujú hlavne na synteticko-referátové práce, sú mienené ako sprístupnenie najnovších výsledkov a výskumných trendov v riešení aktuálnych problémov v celosvetovom meradle. Predpoklad, že len takým spôsobom sa podarí realizovať prenikanie výsledkov našej práce do celosvetového psychologického diania, prenikanie, ktoré by spätne, a to je nakoniec najdôležitejšie, mohlo podporovať naše domáce snaženie, sa už čiastočne realizuje. Časopis má už teraz niekoľko desiatok zahraničných predplatiteľov, pričom ďalších 100 exemplárov sa efektívne vymieňa za rôzne zahraničné publikácie, predovšetkým za časopisy. To sú pravda len tie zisky, ktoré sú ľahko vyčísliteľné.

Z naznačeného hlavného poslania časopisu vyplýva čiastočne aj jeho odborný profil. Hoci vymedzenie na základný výskum nie je sémanticky jednoznačné, zdôraznilo sa, že v SP sa budú zverejňovať len experimentálne štúdie a prírodzene teoretické práce. K tejto špecifikácii viedli viaceré dôvody. Základný, alebo v novšom pomenovaní bádateľský, výskum je možný len za pomoci exaktných metód, zameraných na kauzálne riešenie problému. Experimentálne metódy, ktoré tieto požiadavky splňujú nateraz najlepšie, nachádzajú preto uplatnenia aj v netradičných oblastiach bádania (napr. v ekonomike). Dal by sa podrobnejšie zdôvodniť rapidný vzrast používania experimentálnych metód aj v psychologických vedách, najmä za posledné desaťročia. Prevažna časť univerzít i rezort. pracovísk s výskum. poslaním sa pre-

budováva na pracoviská experimentálne, ako o tom svedčia informácie z európskych, psychologicky vyspelých krajín. Napr. projekt nového Psychologického ústavu v Marburgu počíta skoro so 100 laboratornými miestnosťami. Mladšie i novšie psychologické generácie sú v takýchto ústavoch takmer jednoznačne orientované na prácu experimentálnu, a to i v netradičných disciplínach (sociálna psychológia, psycholingvistika a pod.). Slovom, pre bádanie v psychologických vedách je nateraz experimentálny spôsob riešenia problémov vari všobecne príznačný. Je proto prirodzené, že nový časopis pre základný výskum má zverejňovať predovšetkým práce takéhoto zamerania. V súlade s tým pôsobí skutočnosť, že experimentálne uskutočňovaný psychologický výskum zaberá aj u nás podstatný podiel z celkovej výskumnej činnosti, čo umožňuje medzinárodnú výmenu výsledkov. Ak berieme do úvahy aj to, že nositeľom časopisu je pracovisko striktne experimentálneho charakteru, prichádzame k plnému odôvodneniu uvedeného zamerania.

Organizátori spojili v štruktúre časopisu tri rozličné hľadiská: synteticko-referátové (vyslovene takéto poslanie má napr. časopis APA Psychological Bulletin), analyticko-referátové (pôvodné experimentálne štúdie zo základných a špeciálnych psychologických odborov) a určité vedecko-informačné (tzv. mikročlánky). SP teda nemá organizačné, ani iné informačné poslanie (neverejňuje rozhľady, zprávy, recenzie a anotácie) preto, že túto funkciu u nás dostatočne plní časopis Československá psychologie ako aj periodiká „Zprávy ČSPS a Buletín SPS“. Kým uverejňovanie referátových štúdií obojeho druhu je v rámci hlavného poslania časopisu zrejmé, tzv. mikročlánky predstavujú v našich podmienkach určité novum. Poskytujú možnosť zverejňovať predovšetkým metodické články, ďalej menšie články (vedľajšie produkty výskumov a i.), no práve tak aj informácie o začínajúcich i ukončených výskumných projektoch alebo teoretických prácach. Touto formou sa teda bude môcť zabezpečiť čo najrýchlejšie zverejnenie koncepcií a najdôležitejších výsledkov vedeckej práce.

Treba povedať ešte niekoľko slov o možných kompetenčných otázkach. Na porade

hlavných redaktorov časopisov, v ktorých sa pravidelne uverejňujú psychologické príspevky, sa konštatovalo, že vzťahy sa budú rozvíjať na princípoch spolupráce, pri rešpektovaní profilu jednotlivých časopisov. Československá psychologie ako časopis pre psychologickú teóriu a prax má vzhľadom k ostatným časopisom univerzálny profil, kým SP, ako už bolo rozvedené, je časopisom pre experimentálne a teoretické práce základného charakteru. Konkrétne spolupráca je zabezpečená predovšetkým tým, že hlavní redaktori časopisu sú v redakčných radách oboch časopisov. Pôjde teraz už len o to, aby naši psychológovia, ktorí produkujú experimentálne a teoretické práce pokladali aj Studia psychologica za svoj publikačný orgán. Na druhej strane je prirodzené, ak všetci psychologickí pracovníci a pracovníci príbuzných odborov u nás budú časopis systematicky sledovať.

Zatiaľ sú k dispozícii 4 čísla prvého ročníka časopisu. Prevaľa autorov z Ústavu experimentálnej psychológie SAV je podmienená najmä tým, že jednotlivé, najmä však prvé dve čísla, boli zostavené z prác pripravovanej ročenky tohto ústavu (Psychologické štúdie 7).

II.

První ročník časopisu Studia psychologica je svým obsahom stejně jako předchozí svazky Psychologických studií především vyplněn pracemi Ústavu experimentální psychologie SAV, který je vydavatelem (13 článků), v druhé řadě (6 článků) pracemi odjinud, z toho jeden článek z Maďarska. Práce z vydavatelského ústavu jsou především experimentální a týkají se hlavně vnímání (11 článků). Víceletá specialice ústavu v tomto směru přináší své plody v tom, že se exaktně přistupuje ke speciálním problémům. Je třeba zdůraznit příspěvky k celosvětově aktuálním otázkám vigilance (3 příspěvky) a stálý zřetel k teorii informace (Stráženeč a spolupracovníci). Některé otázky vnímání jsou zpracovány z hlediska ontogeneze a individuálních rozdílů (Halmiová). V souvislosti s psychologič práce jsou studovány exaktně pohybové návyky (Daniel) a únava, která se projevuje i ve vnímání (Florek). Únavě je kromě Horkovičova referátu věnován i pří-

spěvek profesora psychiatrie Guensberga o významu vlastní metody výdrže fixace bodu za ztížených podmínek. Příspěvek G. Geréba z Vysoké školy pedagogické Sege-dinské university podává zprávu o laboratorním modelu práce v textilním průmyslu umožňujícím sledovat individuální rozdíly výkonnosti v sensorickomotorické činnosti. B. Chalupa (brněnská klinika chorob z povolání) uveřejňuje zde „Experimentální model časového průběhu pozornosti“, bohužel s nevhodným statistickým zpracováním (neodůvodněný „index stabilita“, nepoužití metody trendů) a z toho plynoucí slabostí závěrů. Dva příspěvky z bratislavské filosofické fakulty University Komenského se týkají patologie (Pardel — dyslexie, Kondáš). Kondáš experimentálně ověřil kombinaci léčebné metody interferenčního utlumování s metodou „uvolnění tenze“ při odstraňování tiku. Tardy diskutuje ve svém článku možnosti faktorové analýzy pro výzkum osobnosti. Kováč (kromě experimentálních příspěvků) publikuje úvahu „O specifických a nespecifických problémech psychologie“. Podrobnější posouzení jednotlivých příspěvků se vymyká z možnosti jednotlivce. Roste odpovědnost redakčního řízení redakci předložených příspěvků.

Vcelku je obsah ročníku 1965 poměrně rozmanitý a úroveň vysoká tím, že se opírá až na výjimky o znalost jak výsledků, tak i metod současné psychologie a přispívá pokroku vědy experimentálními pracemi. I referátové přehledy mají doborou úroveň a v našich poměrech i zvláštní význam.

D. Kováč, Vl. Tardy

XVIII. MEZINÁRODNÍ PSYCHOLOGICKÝ KONGRES

Poprvé v dějinách psychologie je pořádán Mezinárodní kongres psychologů v SSSR. V rámci Mezinárodního svazu vědecké psychologie jej organizuje Sovětská psychologická společnost. Rozsahem projednávaných problémů, širokým zastoupením psychologů různých zemí i způsobem organizace bude významnou událostí.

Kongres bude zahájen 4. srpna 1966 v Moskvě. Do programu plenárních zasedání kongresu budou kromě řeči presidenta kongresu A. N. Leontjeva zařazeny

večerní přednášky tří významných psychologů různých zemí. Prof. Piaget (Švýcarsko) přednese referát o místě psychologie mezi ostatními vědami, N. Miller (USA) věnuje svou přednášku výsledkům soudobé psychofyziologie v oblasti potřeb a pudů, prof. A. A. Smirnov (SSSR) bude hovořit o vývoji psychologie v SSSR. Na přednášku prof. Smirnova naváže skupina referátů sovětských psychologů, věnovaná hlavním vývojovým liniím sovětské psychologie, jejím filosofickým a fyziologickým základům a problému vývoje psychických procesů, který byl u nás zvláště originálně rozpracován.

Těžiště kongresu bude v 38 symposiích. Budou věnována *biologickým a fyziologickým problémům psychologie, základním problémům obecné psychologie, problémům psychického vývoje dítěte a problémům sociální psychologie*. Na všech symposiích bude předložen k projednání velký cyklus referátů, jejichž text bude předem otištěn. Pouze část otištěných referátů bude přednesena ústně. Mnohem větší část bude figurovat jako tištěný materiál, který bude účastníkům rozeslán předem, a který se bude projednávat bez ústního přednesu. Taková organizace symposií umožní zapojit do aktivní účasti mnohem větší počet vědců z různých zemí, než jak tomu obvykle bývá, a zabezpečí mnohem větší možnosti pro širokou diskusi. Současně taková organizace umožní vydat materiály kongresu v podobě série knih, z nichž každá bude věnována skupině příbuzných psychologických problémů, a v nichž se zobrazí stav nejdůležitějších problémů psychologie v r. 1966. Předpokládá se, že na symposiích bude projednáno přes 600 referátů.

Skupina symposií, věnovaných *biologickým a fyziologickým problémům psychologie*, bude obsahovat 10 symposií o nejdůležitějších otázkách fyziologie vyšší nervové činnosti a psychologie, a také o otázkách biochemických základů chování a neuropsychologie.

Symposium „*Ekologický a etologický výzkum chování*“ (organizátor prof. A. D. Slonim, Leningrad) bude věnováno analýze biologických základů chování zvířat. Bude předložen materiál, dokazující význam prostředí a životních podmínek pro utváření základního inventáře vrozených forem cho-